

**Δύο ρωμαϊκά σπίτια, σε δυο παραποτάμιες πόλεις -
δύο διάσημοι Βαλκάνιοι γλύπτες**

Βραΐλα (Ρουμανία) - Αδριανούπολη (Ευρωπαϊκή Τουρκία)

Από τον Γιώργο Κωστόπουλο

1. Οικία Εμπειρικού στην παραδουνάβια Βραΐλα

Κυριακή του Πάσχα 24 Απριλίου του 2011, μετά από 250 χλμ μιας πανέμορφης, αλλά με κακό δρόμο κατά μεγάλα διαστήματα, διαδρομής, από το Ιάσι φτάσαμε στη Βραΐλα λίγο πριν από το μεσημέρι. Προλάβαμε ευτυχώς την Αναστάσιμη Λειτουργία στον λαμπρό ελληνορθόδοξο ναό του Ευαγγελισμού. Ακολούθησε περιήγηση στο ιστορικό κέντρο της πόλης με τη βοήθεια του Χαράλαμπου Καραβία, προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας Βραΐλας.

Ένα μικρό Παρίσι η Βραΐλα, μιας και πολλά από τα αρχοντικά και τα δημόσια κτίσματα (τέλη 19ου-αρχές 20ού αιώνα) έχουν διασωθεί, αφού γλίτωσε από τους βομβαρδισμούς του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου, κάτι που δυστυχώς δεν έγινε με το γειτονικό Γαλάτσι που ισοπεδώθηκε. Στον αριθμό 1 της οδού Belvedere βρίσκεται η οικία Εμπειρικού. Ήταν το τέλος της χρυσής εποχής της παρουσίας των Ελλήνων στη Μαύρη Θάλασσα. Οι Εμπειρικοί διέθεταν μέχρι και πλοία πολυτελείας, που εκτελούσαν υπερατλαντικά δρομολόγια στη Νέα Υόρκη. Η οικία κτίστηκε το 1912 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Lazar I. Predingher σε ρυθμό χαρακτηριστικό του εκλεπτυσμού που επικρατεί στην Ευρώπη στις αρχές του 20ού αιώνα. Πιθανότατα δεν είναι το σπίτι στο οποίο γεννήθηκε ο Ανδρέας Εμπειρικός (Βραΐλα 1901), αλλά μάλλον πρόκειται για το σπίτι του θείου του, που συγχρόνως ήταν και το κεντρικό κατάστημα της ναυτιλιακής εταιρείας M. Embirikos et Co.

Μετά από ποικίλες χρήσεις το κτίριο φιλοξενεί από το 2002 το Πολιτιστικό Κέντρο Nicapetre, με δημιουργίες του **Ρουμάνου γλύπτη Peter Nicapetre**, που γεννήθηκε το 1936 στη Βραΐλα και πέθανε το 2008 στο Τορόντο του Καναδά, όπου είχε εγκατασταθεί από το 1981. Έναν χρόνο νωρίτερα, λόγω καθεστώτος Τσαουσέσκου, κατέφυγε στην Ελλάδα και συμμετείχε με ατομική έκθεση σχεδίου σε διεθνή έκθεση χαρακτηριστικής, η οποία διοργανώθηκε

από το Σκιρώνειο Μουσείο Πολυχρονοπούλου στην Πύλο της Μεσσηνίας. Έργα του εκτίθενται, εκτός από την οικία του Εμπειρικού, σε διάφορα μουσεία, αλλά και στο Σκιρώνειο Μουσείο στην Κακιά Σκάλα (Σκυρωνίδες Πύλες).

2. Οικία Δήμησσα στην παρεβρίτικη Αδριανούπολη

Στο πανοραμικό ταξίδι στην Ανατολική Θράκη και την Ίμβρο, το Σάββατο 27 Απριλίου 2012, διασχίσαμε την απέραντη θρακική πεδιάδα από την Αδριανούπολη στη Βιζύη, και, αφού περάσαμε τα άγονα, αλλά πλούσια σε καύσιμη ξυλεία βουνά της Στράντζας, καταλήξαμε στα αλίμενα παράλια της Μαύρης Θάλασσας, στη Μήδεια. Το πρωί της ίδιας μέρας και πριν από την εξόρμηση στη θρακική ενδοχώρα περιηγηθήκαμε τη ρωμαϊκή συνοικία στο Icikale, δηλαδή την εντός των τειχών βυζαντινή και οθωμανική Αδριανούπολη. Στον αριθμό 18 της Maarif Caddesi βρίσκεται το αρχοντικό του γιατρού Αλέξανδρου Δήμησσα. Ο Αδριανουπολίτης γιατρός ήταν επιφανές μέλος της Ελληνικής Κοινότητας, με ενεργό δράση τόσο στον Φιλεκπαιδευτικό Σύλλογο όσο και στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο Αδριανουπόλεως. Το αρχοντικό κτίστηκε το 1906, ένα χρόνο μετά τη μεγάλη πυρκαγιά της 20ής Αυγούστου 1905 που κατέστρεψε το μεγαλύτερο τμήμα του Άστεως, της κεντρικής συνοικίας της Αδριανούπολης, όπου κατοικούσαν ως επί το πλείστον Ρωμιοί. Από τον Έλληνα γιατρό Δήμησσα το σπίτι κατέληξε στον Τούρκο συνάδελφό του γιατρό Fuat Koman. Ο γιος του, **γλύπτης İlhan Koman**, γεννήθηκε σε αυτό το σπίτι το 1921. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ακαδημία Καλών Τεχνών στην Κωνσταντινούπολη το 1946 και, το 1959, μετακόμισε στη Στοκχόλμη, όπου δίδαξε στη Σουηδική Σχολή Τεχνών και Σχεδίου Konstfackskolan, και έζησε εκεί μέχρι τον θάνατό του, το 1986.

Το 1965, ο İlhan Koman αγόρασε τη **HULDA**, μια δικάταρτη σκούνα που ναυπηγήθηκε το 1905 και εκτελούσε δρομολόγια ως εμπορικό και φορτηγό πλοίο στη Βαλτική. Την ανακαίνισε και τη μετέτρεψε σε κατοικία και στούντιο του. Αγκυροβολημένη στο Drottningholm Royal Port της Στοκχόλμης, η σκούνα ξεκίνησε το ταξίδι της στις 26 Μαρτίου 2009, στο πλαίσιο του ομώνυμου Φεστιβάλ (**HULDA FESTIVAL**). Η σκούνα, που είχε ανακηρυχτεί μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς της Σουηδίας, στις 26 Αυγούστου του 2010, αφού διέσχισε τα νερά του Θερμαϊκού, άραξε στην

Αποβάθρα 1 του λιμανιού της Θεσσαλονίκης. Είχαν προηγηθεί οι σταθμοί στο Άμστερνταμ, την Αμβέρσα, το Μπορντώ, τη Λισσαβόνα, τη Νάπολη και τη Μάλτα. Τελικός προορισμός η Κωνσταντινούπολη. Το θέμα του Φεστιβάλ ήταν ο δημιουργικός διάλογος μεταξύ τέχνης και επιστήμης, με αφορμή το έργο του Τουρκο-Σουηδού γλύπτη İlhan Koman, που χαρακτηρίζεται από αυτόν ακριβώς τον συγκερασμό τέχνης και επιστήμης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το πιο πρόσφατο ταξίδι της σκούνας, στο πλαίσιο του Φεστιβάλ *HULDA*, ήταν στην Αμφιλοχία, όπου παρέμεινε από τις 15 μέχρι τις 20 Αυγούστου 2012. Στο πλοίο, καθώς και στη Margaris Gallery (του ιδρύματος Μάργαρη), εκτός από έργα του İlhan Koman, φιλοξενήθηκαν έργα της ζωγράφου και γλύπτριας Ράνιας Εμμανουηλίδου, του Έλληνα σχεδιαστή Απόστολου Ρίζου και του Τούρκου σχεδιαστή Bilal Yılmaz.

Δυο στιγμές σε δυο ταξίδια. Στιγμές που αποτελούν αφετηρία για ένα άλλο ταξίδι. Ο προορισμός άγνωστος. Από την παραδουνάβια Βραΐλα στις Σκυρωνίδες Πύλες και στο Τορόντο του Καναδά. Από την παραποτάμια Αδριανούπολη στα λιμάνια της Βαλτικής, στα λιμάνια της Θεσσαλονίκης και της Κωνσταντινούπολης. Και την κατεύθυνση στον αέρα των πανιών τη δίνει η δίψα του σωστού ταξιδιώτη να αυτοπολλαπλασιάζεται, βαθαίνοντας και απλώνοντας την ύπαρξη του, όπως αναφέρει ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος στα ταξίδια του στις πολιτείες της Ανατολής.

Γ. Κ., Αύγουστος 2012

ΟΙΚΙΑ ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ

1. Δορυφορική εικόνα με το ιστορικό κέντρο της Βραΐλας. Το κόκκινο βέλος δείχνει την οικία Εμπειρικού στη Strada Belvedere No 1. Αριστερά διακρίνεται η πλατεία Τραϊανού

2. Βραΐλα. Αριστερά η οικία Εμπειρικού στη Strada Belvedere και στο βάθος ο Δούναβης

3. Η οικία Εμπειρικού στη Βραΐλα (τόρα Πολιτιστικό Κέντρο NICAPETRE)

4. Οικία Εμπειρικού στη Βραΐλα. Εσωτερική άποψη. Από τον κεντρικό προθάλαμο του ισόγειου επιβλητική μαρμάρινη σκάλα οδηγεί στον πρώτο όροφο, όπου περιμετρικά αναπτύσσονται τα δωμάτια.

5. Εσωτερικό της οικίας Εμπειρικού. Διακρίνονται αριστερά και δεξιά έργα του Νίκαρετρε. Το σπίτι, παρά τις πολλαπλές χρήσεις από την πώληση του το 1927, ευτυχώς δεν έχασε κανένα από τα αξιόλογα εσωτερικά του στοιχεία (πολύχρωμα βιτρό, περίτεχνες σιδηροκατασκευές, πόρτες με εγχάρακτες κρυστάλλινες επιφάνειες), ενδεικτικά του πλούτου των ιδιοκτητών.

6. Το έργο του Νίκαρετρε **BIZANTINIANA PIATRA** (1966), το οποίο εκτίθεται στον αύλειο χώρο της οικίας Εμπειρικού

7. Το αρχοντικό του γιατρού Αλέξανδρου Κ. Δήμησσα στην Αδριανούπολη, στην Maarif Caddesi No 18

8. Έργο του Ilhan Koman. Ο γλύπτης χρησιμοποίησε τα μαθηματικά για να δημιουργήσει μια ευρεία ποικιλία σπειροειδών σχηματισμών στα έργα του. Αμφισβητώντας το κλασικό αρχιτεκτονικό δόγμα που βασίζεται στην αποδοχή ότι οι πολυεδρικές κατασκευές είναι άκαμπτες, ανακάλυψε αυτές τις πλαστικές φόρμες.

9. Η σκούνα *HULDA* στον Βόσπορο, με φόντο την ασιατική ακτή με το παλάτι Beylerbeyi και τη γέφυρα του Βοσπόρου. Παρέμεινε στην πολιτιστική πρωτεύουσα από τις 21 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 23 Νοεμβρίου 2010. Στο ταξίδι από τη Στοκχόλμη στην Κωνσταντινούπολη, καπετάνιος ήταν ο Ahmet Koman γιος του İlhan Koman, βοηθούμενος από 12 εναλλασσόμενους εθελοντές.

10. Η δικάταρτη σκούνα *HULDA*